

NYHETSMBREV 1:2003

(Publicerat 2003-02-25)

Så var det då dags för årets första nyhetsbrev. Först hade jag bara tänkt skicka en inbjudan till cc:fredag (se nedan) som vänder sig till alla som på olika sätt arbetar inom eller är intresserade av området corporate citizenship.

Men så tänkte jag att det onekligen är en ödesmättad tid vi lever i och att jag kanske borde formulera en tydlig ståndpunkt i Irakfrågan. Och för att undvika att upprepa mig allt för mycket läste jag då om mina två nyhetsbrev om terrordåden i USA och kriget mot terrorismen (nyhetsbrev 4:2001 och 1:2002 med huvudartiklarna *Rädsla, hat och kärlek – tankar om terrordåden i USA* respektive *Bomber, hot och mänskliga rättigheter – ett rättfärdigt krig mot terrorismen*).

Jag hade i stort sett glömt innehållet, men det fick mig att i flagrant brott mot Jantelagen känna att det där var ju utmärkta artiklar med djuplodande och principiella analyser som står sig väl även vid bedömningen av det hotande kriget mot Irak. Faktum är att läsningen fick mig att känna att jag inte har något mer att säga. Men att skicka ut ett nyhetsbrev med en rekommendation att redan utsända nyhetsbrev vore värda en omläsning känns inte bra. Så därför har jag försökt tänka ytterligare något över det svåra världsläget, och resultatet blev följande betraktelse.

I. Irakkrisen – om maktcynism, apokalyptiska illusioner och hopp

Den amerikanska linjen har hittills varit rak och konsekvent. I samband med terrordåden 11 september i New York etablerades det svart-vita tolkningsmönstret direkt. Den vedervärdiga gärningen förklarades vara sprungen ur absolut och oförklarlig ondska. Men inte bara det. Den innebar också ett fullständigt omotiverat angrepp på ett rent och oskyldigt offer. Och detta onskans påhopp på godheten fick president Bush att hotfullt vända sig till världens länder med frågan är ni för eller emot kriget mot terrorismen. Och är ni mot så skall ni veta att ni ställer er på terrorismens sida. Så inta nu den rätta positionen och stöd USA helhjärtat när vi skall ”rid the world of evil” (dvs. befria världen från ondska).

I mitt *Nyhetsbrev 4:2001* som skrevs innan anfallet på talibanregimen i Afghanistan försökte jag klargöra rädlans, skuldens, hatets och hämndens mekanismer, och jag försökte också visa att det finns en väg ut ur detta destruktiva mönster. Men jag var förstås medveten om det ”naiva” i detta. För mycket tydde ju vid själva skrivandet på att det var en tidsfråga innan storsläggan skulle tas fram.

Därför skrev jag att ”det terroristerna har gjort med sitt dåd är att ’inbjudas’ till en utomordentligt skrämmande hatspiral, där målet verkar vara att rädslan, vanvettet, hatet och hämndlystnaden skall kulminera i en apokalyptisk brand som renar världen från ondska.” En ondska definierad från den fundamentalistiskt islamiska synvinkel som är Usama bin Ladins egen.

Och jag konstaterade vidare att ”det som skrämmer mig ... är ... att den amerikanska retoriken hittills passar terroristernas syften som hand i handske. Det handlar om godheten mot ondskan, dvs. en spegelvändning av terroristernas bild av situationen. Därför tvingas jag konstatera att på retorikens nivå har USA och dess allierade accepterat terroristernas ’inbjudan’ till en vanvettig hatspiral. Det glädjande i situationen är dock att inga handlingar ännu (i skrivande stund) begåtts som visar att accepterandet av inbjudan också gäller just handling.”

Den glädjen blev dock ytterst kortvarig. Den amerikanska retoriken följdes upp med ett rejält militärt angrepp mot talibanregimen i Afghanistan i akt och mening att också förstöra al Qaidas baser etc. En insats som väl rönt partiell framgång, men som ingalunda lagt grunden för en okomplicerat positiv utveckling i Afghanistan. Och vad gäller terroristnätverket al Qaida så verkar det knappast ha försvagats nämnvärt av attacken. Dessutom finns det många tecken som tyder på att Usama bin Ladin fortsätter sin gärning.

Dessa förhållanden har dock inte bidragit till en omprövning av den amerikanska strategin. Den sades från början vara långsiktig och i samband med Bush tal till nationen i januari 2002 blev det tydligare hur fortsättningen av kriget mot terrorismen skulle bedrivas. Han gjorde då sitt skarpa verbala angrepp mot ondskans axelmakter Irak, Iran och Nordkorea. Och hela världen fick med ens en isande föraning om den anticimexliknande ambitionen bakom målsättningen att ”befria världen från ondska”.

Och nu står vi föga överraskande och skrämmande inför ett nytt krig.

Hur motiveras då detta krig? Jo Saddam Hussein har massförstörelsevapen med vilka han hotar Mellanösternregionen och i princip hela världen eftersom han också står i begrepp att ställa dessa sina vapen till terroristers förfogande, och därför måste han avväpnas. Vid första påseendet verkar detta vara ett tungt argument. Vem vill t.ex. ha terroristattacker i sina huvudstäder med biologiska och kemiska stridsmedel eller rent av något slags smutsig portföljatombomb. Så på honom bara.

Vän av ordning undrar dock om han inte har haft sina massförstörelsevapen länge utan att avväpningstanken varit uppe på den internationella politiska dagordningen? Jo visst är det så. I kriget mot Iran på 80-talet använde han t.ex. stridsgas mot iranska soldater, utan att det väckte några direkta ramaskrin. Ronald Reagan hade 1982 strukit Irak från listan över länder som ansågs stödja internationell terrorism. Detta gav landet krediter för köp av amerikanska produkter, inklusive teknologi. På den tiden var alltså Saddam *vår Saddam*, och därför fick han det militära stöd som han behövde för att om möjligt vingklippa de med revolutionsexport hotande ayatollorna. När han sedan gav sig på sitt eget folk och dödade c:a 5000 kurder i Halabja med senapsgas och nervgas så ondgjorde sig väl en del, men i praktiken fick det inga konsekvenser.

Men när Saddam fick för sig att han ostraffat kunde ta Kuwait, då blev det annat ljud i skällan. Han använde visserligen inga s.k. massförstörelsevapen, men hans idé att så där rätt upp och ner inkludera ett annat land i sitt eget rike uppskattades inte av världssamfundet. Gulfkriget blev en för Saddam förödande uppvisning i

militär underlägsenhet. Hans armé hade i praktiken inget att komma med. Och han frestades inte att inför övermakten använda sina kemiska och biologiska stridsmedel, även om han försökte nå Israel med några gamla skorvar till Scudmissiler.

Av olika orsaker slutfördes aldrig FN-koalitionens attack mot Irak med den grundlighet som hade krävts för att beröva Saddam Hussain makten. Dels ingick inte detta explicit i FN-uppdraget och dels trodde man måhända att man hade gjort tillräckligt för att en intern opposition skulle kunna störta honom. Men oavsett dessa eller andra kalkyler kunde Saddam ganska snart med sedvanlig brutalitet konsolidera sin makt.

Men han var inte längre herre i sitt eget hus. Dels förbjöds Bagdadregimen att använda flyg över norra och södra Irak. Skälet är en strävan att skydda shiamuslimerna i söder och kurderna i norr. Och det är amerikanskt och brittiskt stridsflyg som övervakar flygförbudet. Dels beslutade FN – i april 1991 – att Iraks alla massförstörelsevapen och anläggningar för att tillverka dem skulle undanröjas. Med massförstörelsevapen menade man kärnvapen, biologiska vapen och kemiska vapen samt missiler för dessa vapen med längre räckvidd än 150 kilometer. Ett krav som backades upp av både vapeninspektörer och handelssanktioner. Och tanken var förstås att när avrustningen var trovärdigt slutförd och verifierad av vapeninspektörerna så skulle handelssanktionerna hävas.

Föga överraskande underlättade inte Saddam Hussain FN:s avrustningssträvanden. Han obstruerade och obstruerade och obstruerade. Och 1998 blev krisen akut så till vida att vapeninspektörerna utestängdes från Irak.

När inspektionerna avbröts så hade de dock varit ganska framgångsrika. De anläggningar som varit basen för Iraks kärnvapenprogram hade förstörts eller monterats ned. Och när det gällde de nog så viktiga missilerna ansåg man sig ha förstört alla utom två, och dessutom hade man lyckats förstöra ett antal utskjutningsramper och diverse material och instrument för tillverkning av nya missiler.

När det däremot gällde kemiska och biologiska stridsmedel var situationen mera bekymmersam. Irak ansågs 1998 ha kvar betydande mängder av gömda biologiska smittämnen och utgångsmaterial för tillverkning av ytterligare smittämnen. Och dessutom ansåg man att Irak hade kvar gömda stridsgaser och anläggningar och råvaror för tillverkning.

Detta var läget 1998. Även om det bedömdes som oroande så räckte det inte för att få upp frågorna om Iraks avrustning och Saddams avsättning på den internationella politiska dagordningen.

Så vad är det som har ändrats sedan dess? Dels har dryga fyra år gått och det finns ingen anledning att tro att Saddam inte har försökt att maximalt utnyttja frånvaron av vapeninspektörer, och dels har 11 september visat den fulla vidden av hotet från fundamentalistiska islamiska terrorister. Det anses alltså finnas anledning att tro att Saddam har skaffat mera biologiska och kemiska vapen och

dessutom förmodas han besitta en stark lust att vara Usama bin Ladin och hans hejdukar och sympatisörer behjälplig.

Detta är alltså en väsentlig bakgrund till att George W. Bush driver den linje han gör. Den amerikanske presidenten har ju under 2002 blivit allt tydligare i sina krav och hot mot Saddam Hussain. Efter viss inledande tvekan började USA följa det s.k. FN-spåret. Och i november 2002 antogs resolution 1441 i FN:s säkerhetsråd med innebörden att Irak måste lägga alla kort på bordet när det gäller biologiska och kemiska vapen samt kärnvapen. Irak hotades också med ”allvarliga konsekvenser” för den händelse samarbetet inte skulle bedömas som tillräckligt bra.

Irak har accepterat villkoren och inspektioner pågår. Men genomförandet av resolution 1441 har blottlagt starka motsättningar i världssamfundet. Den centrala stridsfrågan rörande de av Hans Blix ledda inspektionerna är dock inte vad som är syftet med dem. Alla länder verkar vara överens om det goda och kloka i att Irak skall avrustas när det gäller massförstörelsevapen. Oenigheten gäller i stället hur det hela skall gå till inklusive hur lång tid det får ta innan hotet om ”allvarliga konsekvenser” – dvs. avvärjning genom krig – blir konkret verklighet.

Här är den amerikanska positionen mycket tydlig. I sitt tal till nationen 28 januari sa George Bush: ”The 108 U.N. inspectors were not sent to conduct a scavenger hunt for hidden materials across a country the size of California. The job of the inspectors is to verify that Iraq’s regime is disarming. It is up to Iraq to show exactly where it is hiding its banned weapons, lay those weapons out for the world to see, and destroy them as directed. Nothing like this has happened.”

Den centrala amerikanska ståndpunkten är alltså att vapeninspektörerna inte skall behöva ägna sig åt ”a scavenger hunt” (dvs. härja runt i Irak som om de vore renhållningsarbetare på detektivuppdrag). Irak skall inte bara snabbt och utan krusiduller visa upp för världen vad de har när det gäller massförstörelsevapen utan de skall också visa var de massförstörelsevapen nu finns som de hade kvar 1998 och för den händelse dessa skulle påstås vara förstörda måste detta kunna verifieras. Och självklart måste detta blottläggande av allt som har med massförstörelsevapen att göra ske på ett sätt som väcker förtroende. Annars smäller det.

Och där är vi nu. USA och Storbritannien delar i princip ståndpunkten att Saddam redan visat att han inte har för avsikt att tillmötesgå kraven i resolutionen 1441 på ett sätt som är ägnat att väcka förtroende. Att han alltså även denna gång lyckats dra in FN:s vapeninspektörer i en katt-och-råtta-lek som kan dras ut i det oändliga. Och detta har Georg Bush gång på gång förklarat att han inte kommer att tolerera.

Problemet från amerikansk synpunkt är att länder med vetomakt i FN:s säkerhetsråd, i synnerhet Frankrike och Ryssland, och därutöver andra viktiga s.k. allierade som Tyskland inte delar den amerikanska bedömningen av hur bråttom det är att med ett s.k. preventivt krig avrusta Irak och avsätta Saddam

Hussain. Företrädarna för den USA-kritiska linjen anser att detta avrustningskrig endast kan bli aktuellt som en sista utväg när alla andra möjligheter uttömts.

Hur kraftmätningen mellan dessa båda ståndpunkter kommer att avlöpa lär visa sig under de närmaste veckorna. En sak är emellertid klar redan nu. Den amerikanske utrikesministern Colin Powells framläggande av bevis i säkerhetsrådet för att Irak har hemliga vapenprogram, döljer dessa för inspektörerna och har obestridliga länkar till terroristnätverket al Qaida, hade inte någon övertygelsekraft för de tveksamma mot USA:s linje.

Därmed närmar sig den punkten när George Bush måste visa om han är beredd till det unilaterala agerande som han hotat med om han inte i sista stund kan få stöd i säkerhetsrådet. Och i skrivande stund tyder faktiskt inget på att Bush tvekar. Några dagar efter Powells tal i säkerhetsrådet fick Bush frågan vad han skulle göra om han inte fick säkerhetsrådets stöd. Och svaret blev: "I have said that if Saddam does not disarm, we will lead a coalition to disarm him. And I mean it." (Jag har sagt att om inte Saddam Hussain avrustar så kommer vi att leda en koalition som gör det åt honom. Och jag menar det.)

En komplicerande faktor som framträtt på sistone är den starka opinionen mot kriget. Imponerande stora demonstrationer har ägt rum världen över. Detta påverkar kanske inte i första hand Bush utan hans värtalige vapenbroder Tony Blair som är på väg att få både sitt parti och sitt folk emot sig.

Men hur intressant det än kan vara att spekulera om hur denna laddade situation slutligen kommer att utvecklas skall jag återgå till frågan om motiven för ett krig just nu. Uppenbart av min kortfattade genomgång av konfliktens historia är att blotta förekomsten av massförstörelsevapen knappast är huvudmotivet. På Reagans tid fick ju Irak t.o.m. militärteknologiskt stöd trots användningen av kemiska stridsmedel mot iranierna. Av detta exempel att döma finns det i stället anledning att hävda att den i praktiken tillämpade amerikanska hållningen är att det är OK med massförstörelsevapen bara de används mot rätt människor.

Men hur är det då med argumentet att Iraks arsenal av massförstörelsevapen är ett så stort hot mot stabiliteten i regionen i allmänheten och Israel i synnerhet att det därför brådskar med ett avrustningskrig. Att hotet finns är naturligtvis obestridligt. Saddam Hussain har säkerligen inte ändrat sina politiska målsättningar att bli dominerande i arabvärlden och att kasta ut Israel i havet. Men är verkligen hotet större just nu än någonsin tidigare? För det bjuder väl strängt taget logiken att det måste vara, om det nu inte har varit motiverat med ett krig tidigare.

Som kommentar till detta vill jag säga att det är föga troligt att opartiska militära bedömare skulle vidimera att Saddam Hussain är på toppen av sin militära makt för närvarande. Realiteterna är i själva verket att han knappast varit så militärt svag som nu under någon tidigare del av sitt förfärande välde. Så argumentet om detta väldiga hot från Saddam mot sina grannar och Israel är svagt.

Men argumentet om terroristanknytningen då. Saddam anses ju stödja palestinsk terrorism, och dessutom vara bundsförvant med Usama bin Ladin. Om de

tidigare argumenten har vägt väl lätt, så måste väl ändå detta argument ha den helt avgörande tyngden i sammanhanget. Knappast. Stödet för palestinsk terrorism finns naturligtvis, men mig veterligt har det aldrig bestått av massförstörelsevapen. När det gäller stödet till Usama bin Ladin är det t.o.m. högst osäkert om det alls existerar. Inga substantiella bevis har företetts. Och dessutom är de båda herrarna knappast ideologiskt såta vänner. Snarare är det väl så att Usama betraktar Saddam som en avfälling från den rätta islamiska tron, som han gärna skulle röja ur vägen om situationen vore den rätta. Men det är den förstås inte just nu. Så i den mån som Usama är pragmatisk anser han kanske att Saddam kan vara en ”nyttig idiot” som kan utnyttjas i strävandena att nå det stora apokalyptiska målet.

Saddam har emellertid hittills inte gjort intryck av att vara naiv när det gäller maktintriger så att han reservationslöst skulle ge sig in i ett samarbete styrt av Usamas dagordning förefaller inte särskilt troligt. Detta utesluter naturligtvis inte att ett läge kan uppkomma då båda anser sig ha ömsesidig vinning av att ställa till med det ena eller andra som har beröring med Saddams massförstörelsevapen. Men att de båda redan skulle vara ”brothers in arms” är knappast troligt.

Men om inte heller detta argument biter tillräckligt bra är då inte Saddams grymhet mot sitt eget folk det förhållande som får argumentationsbägaren att flöda över och en rejäl avväpnings- och avsättningsattack verka vara höggradigt moraliskt motiverad och brådslande. Ja vem ifrågasätter att Saddam är en grym diktator. Men är hans grymhet värre nu än tidigare? Är han inte i själva verket mer kringskuren än någonsin. Visst lider hans folk, men nog får Saddam hjälp med den detaljen av handelssanktionerna. Naturligtvis kan han agera så att han slipper sanktionerna, så jag försöker inte säga att någon annan än Saddam har ansvaret för den faktiska situationen. Men frågan är om inte sanktionerna spelar honom i händerna.

Oavsett vilket är det i varje fall svårt att se att Saddams grymhet mot sitt eget folk skulle vara så mycket värre nu än tidigare. I synnerhet inte så mycket värre att det motiverar ett krig när det inte tidigare har bedömts som nödvändigt.

Sedan kan man ju rikta en helt annan och mera övergripande kritik mot argumenten för ett krig mot Saddam, en kritik som på sätt och vis har med Immanuel Kant att göra. Denne gamle filosof förmulerade ju det s.k. kategoriska imperativet som går ut på att man bara skall göra sådant som kan upphöjas till allmän lag. Och så fort detta perspektiv läggs på Saddam så börjar man undra. Det är t.ex. ett förfärligt liv om att han bryter mot en FN-resolution. Och visst är det betänkligt. Men knappast krigsgrundande. Det har i varje fall hittills inte varit tal om att FN t.ex. skall starta krig mot Israel för dess brott mot olika FN-resolutioner (t.ex. 242 från 1967 som bl.a. säger att Israel skall dra tillbaka sina militära styrkor från de områden som ockuperades under sexdagarskriget).

Och när det gäller själva innehavet av massförstörelsevapen så är ju det knappast något som enbart utmärker Saddam Hussain. Många av de länder som är starkt angelägna om en avväpning genom krig eller på annat sätt har ju själva stora arsenaler av dylika vapen. Vilket får mig att tänka på en skämtteckning i DN

(eller möjligen SvD) för något tag sedan där en vapeninspektör fällde de tänkvärda orden: ”skall vi skilja mellan goda och onda kärnvapen?”. Och det är förstås frågan? Finns det goda och onda massförstörelsevapen, eller finns det bara goda och onda ägare av dem? Och vilka är i så fall garantierna för att den gode inte en vacker dag är ond?

För att nu inte tala om den känsliga frågan med den käre ledaren, dvs. Kim Jong Il i Nordkorea. Han har säkert vassare vapen än Saddam. Han uttalar direkta hot och har bevisligen bättre missiler än Saddam. Är då inte han ett större hot? Borde inte denne mot sitt folk dessutom kanske väl så grymme härskare som Saddam ha en militär snytning först? Eller är det måhända det geografiska läget som avgör, eller rent av oljan?

Om man betraktar situationen med kantianska ögon är det alltså uppenbart att den hållning som USA nu uppvisar mot Saddam Hussain inte har uppvisats konsekvent i jämförbara situationer. Och det må ju vara hänt. Men i så fall vore det intressant att få veta varför åberopade principer och krigsskäl är viktiga ibland och oviktiga vid andra tillfällen och i andra situationer. Men några sådana förklaringar har mig veterligt inte framkommit.

Oavsett redovisade svagheter och motsägelsefullheter i de av mig granskade enskilda motiven kvarstår faktum att alla som sympatiserar med den amerikanska hållningen anser dem sammantaget vara fullt tillräckliga skäl för ståndpunkten att Saddam tämligen skyndsamt bör avväpnas och eventuellt avsättas i sista hand genom krig.

Men för dem som inte har låtit sig övertygas av argumenten för krig svävar en obesvarad fråga över hela situationen. Den bygger på tanken att eftersom åberopade argument inte är övertygande så måste det rimligtvis finnas en dold dagordning som ger den verkliga förklaringen till varför det verkar finnas en sådan till synes obetvinglig krigslust i både den amerikanska och den brittiska statsledningen. Och frågan är alltså vilken denna dolda och den rådande situationen förklarande dagordning är.

Den bland de krigsskeptiska oftast åberopade dolda dagordningen verkar vara oljemotivet, dvs. tanken att USA:s intresse av att få full kontroll över Mellanösterns oljetillgångar bl.a. skulle kräva att Irak har en USA-vänlig regim. Denna teori är enligt min mening väl enkel för att kunna utan vidare utses till grundbulten bland förklaringar till den amerikanska krigssugenheten.

I realiteten är det tre saker som är viktiga när det gäller oljan. Profiten inom oljeindustrin, prisnivån och tillgången. När det gäller profiten så har USA inte mycket att klaga över för närvarande. Amerikanska firmor har i själva verket stor del i den profit som genereras inom oljeindustrin. När det gäller prisnivån så har den under senare tid inte varit orimlig. I synnerhet Saudiarabien har med betydande framgång agerat för en prisnivå på oljeprodukter som är acceptabel ur amerikansk synvinkel. Och när det slutligen gäller tillgången på olja så är den amerikanska positionen på marknaden ingalunda hotad just nu, och ur ett mera strategiskt och långsiktigt perspektiv finns det inte heller några hot som behöver åtgärdas nu.

Rent teoretiskt skulle den amerikanska positionen på oljeområdet naturligtvis kunna stärkas, men det förefaller i det närmaste orimligt att tänka sig att det är oron för den amerikanska oljeframtiden eller hotet om framtida svårigheter på oljemarknaden som skulle vara det reella motivet för den amerikanska lusten att skyndsamt avvärja och avsätta Saddam Hussain. Enligt min mening är denna krigsmotståndarnas favoritförklaring till den amerikanska krigslusten klart sämre än de motiv som förespråkas av krigsvännerna.

För egen del har jag klara uppfattningar om hur den dolda dagordningen och de dolda motiven ser ut. Men innan jag fördjupar mig i dessa resonemang vill jag parentetiskt beröra det som jag uppfattar vara krigsmotståndarnas starkaste skäl för att avvisa krig mot Saddam Hussain som en omdömesgill strategi i den nuvarande situationen. Och detta skäl kan enklast beskrivas som att ett krig kommer att skapa betydligt fler och svårare problem än det löser.

Resonemanget blir då ungefär som följer. Att starta kriget är säkert lätt, men hur lätt är det att vinna? Finns det någon anledning att tro att Saddam vill göra om sin strategiska blunder från Gulfkriget och möta fienden i öknen? Knappast. I stället kommer han säkert att befästa sina städer, och i synnerhet Bagdad. Precisionsbomber i all ära, men stadskrigföring är stadskrigföring. Hur utdraget krig och hur många döda soldater kan USA acceptera för sina principers skull. (Enligt en notis på *The Nations* webbsida har i varje fall Pentagon beställt 77.000 liksäckar, vilket tydligen är nästan fem gånger så många som inför Gulfkriget. Och i samma notis nämns också rykten emanerande från en katolsk biskop om att tusentals liksäckar och kistor i hemlighet levererats till en amerikansk bas i Italien).

Men antag att kriget vinnas någorlunda lätt och med acceptabelt antal döda, med vilket mått det nu skall mätas av en nation som finner sju döda astronauter vara en stor katastrof. Och vad är acceptabelt antal döda irakier? Och acceptabelt för vem? Antag vidare att Saddam röjs ur vägen, och inte bara hans dubbelgångare. Hur skall segern då förvaltas? Ett land med 24 miljoner invånare, redan i stor utsträckning beroende av livsmedelshjälp genom FN-programmet *Oil for food* och med en sliten och kanske efter kriget fullständigt förödd infrastruktur. Kommer det att utbryta svält och farsoter? Hur skall en redan svårt nedsliten irakisk sjukvårdsapparat klara krigsskadade och sjuka. Under Gulfkriget skapades 1,5 miljoner flyktingar? Hur många blir det denna gång? Var kommer de att ta vägen? Och hur skall mottagandet organiseras? Och hur skall krigets efterbörd finansieras och av vem?

Dessutom är Irak ett land med utomordentligt starka interna motsättningar mellan olika folkgrupper. Hur bär man sig åt för att bygga upp en regim i ett sådant land som är rimligt stabil och USA-vänlig. Och dessutom demokratisk, för det handlar väl inte om att ersätta Saddam med en annan diktator!? Så om man ägnar dessa frågor den minsta eftertanke behöver man inte vara politisk paranoiker för att befara att general Titos politiska efterbörd kan komma att framstå som en oskyldig picknick jämfört med Saddams.

Och vilka verkningar kommer kriget att få i regionen? Kommer den vanlige araben på gatan att med hänförelse notera att USA i sin strävan att befria världen från ondska nu äntligen i resolut handling visat sin djupa kärlek till regionens människor genom att likt en kombinerad vredens ängel och ljusbringare bomba fram demokrati och rättvisa? Eller kommer hatet mot alla kristna och judiska barbarer att inte bara göra den politiska makten osäker för alla härskare i regionen utan också stimulera muslimska psykopater och övriga hatbudskapsmottagliga muslimer att i missriktad idealism och till Usama bin Ladins ohöljda glädje anträda självmordsterroristens makabra bana?

Ja vem vet? Och så har vi Ariel Sharon. När medieskuggan faller över Israel under ett Irakkrig vad kan då denne man få för sig att vidta för åtgärder mot de enligt hans mening simpla terrorister som ännu befolkar Västbanken och Gaza. Vad sägs om ett exodus till Jordanien respektive Egypten?

Nåja säger den vanlige krigsförespråkaren. Det där verkar ju inte så bra, men det ordnar sig med all sannolikhet. Lite spill får man ju dessutom räkna med. I synnerhet är det tolerabelt i en så god sak som denna, för nog helgar väl ändamålet medlen. Och dessutom finns det säkert klart genomtänkta planer färdiga att verkställa när det hela eventuellt drar igång.

Ja kanske det. Men vilka är de i så fall. Mina efterforskningar har väl inte varit så djupa, men jag har studerat ett par intressanta artiklar i *The Observer* och *The Nation*. Enligt Observerartikeln möts den inre cirkeln i Bushadministrationen i Ovala rummet varje torsdagsmorgon för att diskutera hur kriget mot terrorismen skall fortsätta. Och Bush har tydligen under stigande frustration upprepat frågan: "What do we do with Iraq?" Alltså vad gör vi med Irak när vi avväpnat landet och röjt Saddam ur vägen.

Artikelförfattarna hävdar att en plan i tre steg utvecklats. Först skall det vara ett USA-lett militärstyre, som antas vara mellan 6 till 18 månader. Under den andra fasen skall något slags internationellt civilt styre upprättas uppbackat av en minskande militärstyrka ungefär som i Kosovo. Ledningen skall bestå av en amerikansk militärguvernör och en civil ledare som är tillsatt av eller åtminstone tolereras av världssamfundet. Och det tredje steget innebär slutligen ett överförande av makten till en ny och USA-vänlig irakisk regim.

Det är naturligtvis inte svårt att se en uppsjö av svårhanterade problem i detta sammanhang, men jag ämnar inte gå särskilt djupt in på dem nu utan nöjer mig med att ta upp några av de inblickar i den amerikanska efterkrigsplaneringen för Irak som artikeln i *The Nation* ger. Den är till stor del ett referat av en s.k. hearing av regeringstjänstemän och experter inför Senatens utskott för utrikes relationer.

Senatorerna fick då till sin häpnad veta att planeringen för efterkrigssituationen hade börjat för tre veckor sedan (dvs. under senare halvan av januari) medan planeringen för själva kriget pågått sedan 12 september 2001. En vice försvarsminister vid namn Douglas Feith och en vice utrikesminister vid namn Marc Grossman sa också att tanken är att själva ockupationsfasen skall vara under två år (troligen skall faserna ett och två ovan överstörkas under denna

tidrymd). Något som hade fått en f.d. amerikansk ambassadör att säga att det finns två realistiska ockupationsscenarier. Plan ett är en ockupation som varar i 10 år, och plan två är en ockupation som förmodas vara 5, men kommer att pågå i 10.

Enligt artikeln väckte denna hearing till en början oro och förvirring som så småningom övergick i oförställd förfäran. Och den republikanske utskottsordföranden Richard Lugar fann uppenbarligen anledning att säga: ”Det vi hört är inte tillräckligt bra. Vi ligger efter i planeringen. Vem skall styra Irak och hur? Vem skall stå för säkerheten? Hur länge kan de amerikanska trupperna förväntas behöva stanna kvar? Kommer FN att få en roll? Vem skall sköta Iraks oljeindustri? Om inte administrationen kan ge detaljerade svar på dessa frågor då kommer de arabiska och europeiska regimernas oro att stiga, och naturligtvis också den amerikanska allmänhetens.”

Och så var det frågan om finansieringen. I Bush senaste budget finns tydligen inte det tänkta kriget överhuvudtaget med. Men minister Grossman tillstod i varje fall under hearingen att ”det finns saker i vårt land som vi inte kommer att ha råd att göra p.g.a. av våra åtaganden i Irak”. Och artikelförfattaren ställer den retoriska frågan, ”när säger Bush i sina stridslystna tal att det amerikanska folket måste inse att vi måste sköta Irak under ett antal år och detta ädla syfte måste vi betala med högre skatter, minskad samhällsservice och/eller större budgetunderskott. Men för att skydda oss och våra barn och barnbarn måste vi göra detta”? Men konstaterar artikelförfattaren vidare ”en sådan utsaga skulle ge Karl Rove ett slaganfall”. Och denne Karl Rove är den politiska strateg som skall säkra Bush återval.

Så frågan som infinner sig efter dessa korta reflektioner kring tänkbara komplikationer i krigsprojektet och likaledes korta inblickar i den amerikanska efterkrigsplaneringen är om vi verkligen står inför ett krig på lösa boliner, eller om bilden skulle förändras om det gick att någorlunda frilägga de dolda motiv och den dolda dagordning som alla krigsskeptiska tror finns och som i så fall skulle kunna skänka ett perspektiv på den rådande situationen som gjorde den mindre oklar och motsägelsefull. Detta är i och för sig en väl ambitiös uppgift för ett nyhetsbrev, men jag har några uppslag som jag vill resonera lite kring.

Den utlösande faktorn är för mig glasklar. Det handlar om den rädsla som terrordåden väckte. En rädsla som av allt att döma var ofantlig och som på intet vis har kunnat hanteras konstruktivt. I psykiatrisk terminologi lider uppenbarligen USA av ett posttraumatiskt stresstillstånd. Men just denna terminologi är väl inte så vanlig i politiska analyser utan låt mig i stället säga som så att terroristerna lyckades med sitt syfte. Detta kan ju tros vara att riva ett par hus och därigenom döda några tusen oskyldiga människor. Men det är en alldeles för ytlig syn.

Och låt mig därför återigen påminna om mitt konstaterande i *Nyhetsbrev 4:2001* att terrordådet är en inbjudan ”till en utomordentligt skrämmande hatspiral, där målet verkar vara att rädslan, vanvettet, hatet och hämndlystnaden skall kulminera i en apokalyptisk brand som renar världen från ondska.”

Terroristernas syfte var alltså att få USA, ja helst hela världen, att acceptera denna ”inbjudan” till att fullt ut följa rädslans politiska dagordning. En dagordning som enligt terroristernas föreställningsvärld bäst gynnar deras apokalyptiska mål. Att genom en världsbrand rena världen från allt som är en styggelse ur det som Usama bin Ladin uppfattar som det sanna muslimska perspektivet.

Det som har hänt är alltså att terrordåden väckte tillräcklig rädsla för få USA att acceptera terroristernas ”inbjudan”, och därför nu fullt ut följa rädslans politiska dagordning. Och jag skall nu försöka fördjupa mig i vad jag menar med detta påstående.

Det som först händer när rädslan blir för stark för att kunna hanteras konstruktivt är förstås att en stark impuls till hämnd väcks. Men på ett djupare plan måste man betrakta hämnden som ett led i den skrämdes försöka att återvinna den egna inre känslan av makt och kontroll. I USA:s fall kan man alltså säga att angreppet på Afghanistan kan betraktas som den inledande hämnden, dvs. ”betalningen för gammal ost”. Medan planläggningen för och genomförandet av ett långsiktigt krig mot terrorismen i akt och mening att utrota ondskan är vad landets ledning verkar föreställa sig krävs för att USA:s känsla av makt och kontroll skall återupprättas.

För att det skall vara lättare att förstå varför USA har reagerat som det gjort så vill jag gå tillbaka till avslutningen av det kalla kriget. Detta kalla krig var otvetydigt ett slags manifestation av rädslans politiska dagordning. Två till tänderna beväpnade makter stod emot varandra med sina idealiserade självbilder av egen obefläckad renhet och godhet och med bilden av motparten som ond.

När så Sovjetunionen brakade samman väckte detta en väldig känsla av triumf. Och sågs som en bekräftelse på att den egna idealiserade självbilden var sann. Ytterligt få röster höjdes för att varna för de svårhanterade dimensionerna av det inträffade. I stället kom lovsånger om den nya världsordningen och Francis Fukuyamas vida spridda tes om historiens slut, dvs. att den politiska utvecklingen i princip nått sin högsta och fulländade punkt i och med den parlamentariska demokratin och den fria marknaden.

En man som i denna situation såg djupare än de flesta var en av Gorbatjovs rådgivare vid namn Georgij Arbatov. I en TV-intervju för säkert 10-12 år sedan fällde han ett yttrande som jag aldrig glömmer: ”Ni (USA och västvärlden) har inte förstått vad vi gjort mot er när vi tagit bort er fiende.”

Det som händer när den yttre fienden försvinner är ju att sanningen bakom behovet av en yttre fiende sakta men säkert kommer att bli uppenbar. Det är ytterligt sällan som förekomsten av en yttre fiende inte också svarar mot en egen inre fiende som projiceras på den yttre fienden. Denna projektion är i själva verket nyckeln till den egna idealiserade och själv rättfärdigande hållningen, dvs. tron att man själv i motsats till den obestridligt onde fienden faktiskt är i allt väsentligt god.

När Sovjetunionen försvann från scenen så var det förstås i sak glädjande. Den totalitära kommunismen kan inte räknas till mänsklighetens välsignelser. Och som jag redan nämnt väckte Sovjets upphörande en väldig känsla av triumf. En känsla som dessutom genomströmmades av stråk av glädje och hopp inför en förmodat god framtid.

Men när det finns ett behov av att projicera en egen inre fiendebild på en yttre fiende är det mycket svårt att hålla kvar en känsla av triumf, glädje och hopp. Snart anmäler sig misstänksamheten. Känslan att den frånvarande fienden är på väg att ersättas utan att jag kanske märker det. Så höjs den inre beredskapen att upptäcka en ny yttre fiende.

Men låt mig innan jag fortsätter denna psykologiska analys återknyta till den politiska verkligheten i samband med Sovjetunionens snabba försvagning och slutliga sönderfall. På den amerikanska inrikespolitiska arenan innebar som var och en kan förstå en försvagning av Sovjetunionen också ett tryck mot att försvarsutgifterna borde sänkas. Den enkla tanken var förstås att om fienden är svag eller borta varför skall vi då satsa stora pengar på militären. Det finns ju mycket annat att spendera pengarna på. En tanke som ter sig närmast självklar för alla som tänker politik i huvudsak i ekonomiska termer. Men däremot ter det sig inte lika enkelt för dem som förstår att politik handlar om makt. Maktänkare kan i och för sig tänka sig att minska militärutgifter, men då måste det ske efter en välgrundad och rimligt framsynt strategisk analys av aktuella och relevanta maktförhållanden. För maktänkare är det bara OK att minska militärutgifterna om det inte får till konsekvens att ens maktposition försvagas.

Så när Sovjetunionen började skaka i sina grundvalar så uppfattade de ekonomiskt sinnade politikerna detta som en signal om att snart blir det pengar över till annat. Medan maktänkarna varnade för förhastade slutsatser och i stället krävde att förändringarna måste motiveras utifrån skarpslipade maktstrategiska analyser.

Detta var ju på gamle George Bush tid och den främste maktänkaren i hans administration var försvarsministern Dick Cheney. Och denne man avvisade konsekvent varje försök till nedskärning i militärbudgeten. Demokraterna gjorde narr av hans förmodade brist på strategi, och t.o.m. inom Bushadministrationen fanns det tankar om att Cheney var alldeles för rigid för att kunna spela någon större roll i utvecklandet av en strategi för den postkommunistiska världen.

En man som hade lättare att dansa med i situationen var den till ÖB nyligen beforderade generalen Colin Powell. Hans politiska väderkorn sa honom att det var omöjligt att helt motsätta sig nedskärningar av militärbudgeten som ju var Cheneys initiala reaktion. Han ansåg i stället att det gällde att minimera dem, och att det bästa sättet att göra det var att formulera en säkerhetspolitisk strategi som visade på behovet av att den amerikanska militären bevarade en stor del av sin kapacitet.

Kärnpunkten i Powells nya strategitänkande var föreställningen att när Sovjetunionen försvinner från scenen så kan inte USA:s strategiska mål vara att som under kalla-kriget-tiden försöka hålla de globala maktrelationerna stabila,

utan istället måste det finnas en ständig beredskap att hantera regionala konflikter och oförutsedda händelser. Powells känsla var att om det kalla krigets orörliga maktbalanspolitik skulle upphöra så skulle det leda till att av maktblockspolitiken tillbakahållna regionala konflikter flammade upp och att USA i ett sådant läge var den enda stat som hade makt att tygla de krafter som släpptes lösa. Men detta krävde att USA inte ägnade sig åt en måhända ekonomiskt frestande men tanklös nedrustning utan i själva verket behöll sin militära överlägsenhet.

Powell talade också klarspråk genom att hävda att ”det skall hänga en skylt utanför vår dörr med budskapet ’här bor en supermakt’ alldeles oavsett vad som händer i Sovjetunionen”.

Inför dessa argument började Cheney motvilligt att inse att förändringar krävdes, men han kombinerade Powells sätt att argumentera med Paul Wolfowitz idéer om att det var nödvändigt att vara beredd på att utvecklingen kunde vända i Sovjet. Cheney (bistådd av Wolfowitz och Powell) lade så fram sitt förslag för president Bush som snabbt accepterade tankegångarna och som en historiens ironi lade presidenten fram den nya säkerhetspolitiska strategin 2 augusti 1990, dvs. samma dag som Saddams trupper marscherade in i Kuwait.

Självklart innebar Kuwaitkriget att kraven på minskning av militärutgifterna temporärt tystnade. Men i grunden ändrades inte situationen, och när det sedan visade sig att Wolfowitz farhågor var ogrundade och Sovjet föll sönder var det nödvändigt att ta klar ställning till hur det nya strategiska tänkandet skulle se ut.

Här infinner sig nu en skiljeväg, och dess natur kan beskrivas tydligast om jag för ett ögonblick återgår till den psykologiska tankelinjen. Nu är vi alltså exakt vid den punkt som Arbatov talade om. Fienden hade försvunnit. Och det var ju inte vilken fiende som helst. Utan det var en fiende som åtminstone på det retoriska och ideologiska planet hade eftersträvat världsherravälde. Ronald Reagan hade givit denna fiende den talande beteckningen ”ondskans imperium” för att samtidigt uttalat leda associationerna till tanken på USA som ”godhetens imperium”.

I den amerikanska självförståelsen fanns alltså bilden av hur det egna landet stått hjältemodigt upp för godheten, dvs. i princip för friheten och demokratin. Men när så ”ondskans imperium” faller samman kommer efter den inledande känslan av triumf och glädje en helt annan känsla smygande. Jag talade tidigare om att misstänksamheten börjar göra sig påmind i en dylik fiendefri situation. Men det finns ytterligare dimensioner av problematiken. USA hade ju spelat en självklar ledarroll, varit så att säga i en klass för sig. Och eftersom Sovjet hade betraktats som så bottenlöst ont så var det med den polariserade logik som tillämpades underförstått att USA:s roll måste ha varit i lika hög grad god. Och när nu denna godhet förlorar sin gamla invanda uppgift är det inte alldeles enkelt för USA att ta ett steg tillbaka från hjälterollen och ingå som ett visserligen stort och mäktigt, men inte längre alldeles speciellt viktigt och gott, land bland andra länder.

Faktum är att när två makter står emot varandra på det sätt som USA och Sovjetunionen gjorde så betonar visserligen rollbeskrivningarna de stora

skillnaderna, men när det gäller det som finns bakom rollerna så finns det ofta större likheter än olikheter. Handlade det om skådespeleri så skulle man alltså kunna säga att rollerna är olika men skådespelarna lika. Och detta förhållande innebär att i en konflikt av det här slaget så binds parterna samman i en säregen ömsesidighet som gör att förståelsen för motpartens strävanden egentligen är mycket stor. I synnerhet i förhållande till den retorik som används när man försöker svärta ner motparten.

Med all sannolikhet var det så att Sovjetunionen ”undermedvetet” var mycket intresserat av det som USA stod för bakom de dramatiskt beskrivna politiska skillnaderna, nämligen ekonomisk framgång. Medan USA ”undermedvetet” säkerligen kände stor attraktion till Sovjetunionens ideologiska övertygelse om sin egen globala härskarroll som navet i den genom världsrevolution införda kommunismen.

Och när USA så plötsligt står där utan sin gamle motståndare då hörs frestaren viska i det amerikanska örat: ”Nu har ni chansen att göra det som ni länge förhindrat Sovjet från att göra! Ni är ju ändå ’godhetens imperium’.”

Så den maktstrategiska skiljeväg som USA hamnade i när Sovjetunionen föll samman erbjöd ett val för USA gällande hanterandet av de globala omstruktureringar som kunde förväntas bli följden av det kalla krigets slut. Den ena vägen är den multilaterala (dvs. den samarbetsbaserade) vägen, medan den andra är den unilaterala.

Och jag har ju redan visat att så fort Sovjetunionens begynnande försvagning gav upphov till ett tryck mot sänkta militärutgifter så gavs Cheney och hans stödtänkare Powell och Wolfowitz direkt med att utveckla ett strategiskt perspektiv som vette åt det unilaterala hållet. Och när så Sovjetunionen gjorde sin världspolitiska sorti var det den naturligaste sak i världen för herrarna ifråga att fatta sitt slutgiltiga val. Unilateralismen upphöjdes till strategisk doktrin. Det var helt enkelt så att frestelsen att bli det ”goda Sovjetunionen” inte kunde motstås. Och i Moskva suckade förmodligen Georgij Arbatov djupt.

Men i USA suckades det inte. I början av 1992 förklarade Powell inför kongressens försvarsutskott att USA måste ha tillräcklig styrka för att ”avskräcka varje nation från att ens drömma om att utmana oss på den världspolitiska scenen... Jag vill vara herre på täppan.”

Cheney, Powell och Wolfowitz samlade sedan sina strategiska synpunkter i ett dokument som kallas *Defensive Planning Guide* (DPG). I detta dokument förklaras att det primära målet i USA:s försvarspolitiska strategi måste vara att ”förhindra uppkomsten av en ny utmanare”. Och måluppfyllelsen kräver att USA ”inte låter en fientligt inställd regim uppnå en dominerande position i någon del av världen”.

I DPG introducerades också idén om preventiva militära åtgärder, dvs. att USA ansåg det strategiskt riktigt och klokt att slå till först om något land tog sig för att enligt USA:s syn på saken hota USA:s intressen. DPG målade alltså upp

visionen om global dominans med hjälp av unilateralt politiskt agerande och militär övermakt.

DPG slår fast att det är nödvändigt att skapa ”en känsla av att världsordningen i sista hand övervakas av USA” och att USA måste förbereda sig på att kunna agera självständigt för den händelse det inte skulle vara möjligt att få till stånd ett samarbete av den typ som Gulfkriget exemplifierar.

DPG tar också upp vilka intressen som USA bör bevaka. Främst nämns ”tillgången till vitala råvaror, i första hand olja från områdena kring Persiska viken, spridningen av massförstörelsevapen och att skydda amerikanska medborgare från terrorism”.

I mars 1992 läckte hemligstämplade uppgifter från DPG till *New York Times*. Och i den efterföljande debatten hävdade Colin Powell att det är helt sin ordning att USA behärskar världen i kraft av en överlägsen militär kapacitet. Han hävdade också att USA:s europeiska allierade inte oroade sig över USA:s militära övermakt eftersom USA var ”en makt att lita på” och att dess makt därför ”inte kommer att missbrukas”.

Detta är naturligtvis en mer än lovligt naiv ståndpunkt. Ja hela det strategiska tänkande som utvecklades av Cheney och hans kompisar under den gamle Bush tid vittnar om en skrämmande underskattning av riskerna förknippade med att tro sig själv om att vara i allt väsentligt god. Riskerna med denna ståndpunkt är måhända hanterliga när den förment helt gode inte är som Powell uttryckte det ”herre på täppan” utan i stället är uppbunden av en mer eller mindre osäker kamp med och mot andra moraliskt grådaskiga länder och makter.

Men när föreställningen om egen godhet kan uppbackas med en politisk, militär och ekonomisk maktposition som ingen ond makt skulle tacka nej till utan tvärt om uppfatta som idealisk för förverkligandet av de egna syftena, då är det fara å färde. Så i den konkreta situation som jag diskuterar hamnade USA genom sin seger i det kalla kriget i en moraliskt mycket svårhanterad position. Och det var just detta som Georgij Arbatov förstod när han sa ”ni har inte förstått vad vi gjort mot er när vi tagit bort er fiende”. Han insåg med all sannolikhet att nu var risken stor att USA skulle frestas ikläda sig rollen av det ”goda Sovjetunionen”. Dvs. falla för frestelsen att tro att problemet med Sovjetunionen inte var dess anspråk på världsherravälde, utan att detta världsherravälde var knutet till en ond totalitär kommunistisk ideologi. Men eftersom USA inte hade denna ideologi så varför då inte försöka uppnå världsherravälde för godhetens ideologi, dvs. den ideologi USA står för?

Ack så frestande. Och med tanke på vilken makt fundamentalistiskt kristna tankeformer har i USA så är det uppenbarligen lätt för många att utan allt för tydlig politisk analys komma in i en känsla av att det är föreskrivet i Guds stora frälsningsplan för människorna att när USA hade knäckt det med antikrist djupt befryndade sovjetiska väldet så återstod för ”the land of hope and glory” att ikläda sig världsherraväldets ansvar och plikter som apokalyptisk vägröjare för den återkommande Kristus.

Men oavsett dessa underförstådda anspråk är detta ett synnerligen riskabelt projekt. Och för att jag skall kunna någorlunda tydligt frilägga kärnpunkten i det moraliska problem som hör samman med hanterandet av den maktposition som USA hamnade i efter det kalla kriget vill jag påminna om den s.k. gyllene regeln. Enligt 1917 års bibelöversättning lyder den ”allt vad I viljen att människorna skola göra eder, det skolen I ock göra dem” eller med den senaste bibelöversättningens ordval ”allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem”. Denna gyllene regel duger gott som ett enkelt moraliskt manifest för den som konsekvent vill följa godhetens väg i den praktiska politikens värld. Och alla som förmår se någorlunda opartiskt på de politiska skeendena vet att maktens värld – oavsett retoriskt välklingande ideologiska anspråk – inte i första hand präglas av den gyllene regeln. Snarare är det motsatsen till den gyllene regeln som gäller. Och denna den gyllene regelns motsats skulle kunna formuleras så här: *Allt det som ni befarar att andra skall göra mot er, skall ni vara först med att själva göra mot dem.*

Så det som händer när den inbillat helt gode lyckas skaffa sig en ohotad maktposition, som skulle vara en ren fröjd för den onde, är att bilden av den egna godheten omedvetet kopplas till en djupt paranoid inställning som i praktiken har motsatsen till den gyllene regeln som handlingsmaxim, dvs. *allt det som ni befarar att andra skall göra mot er, skall ni vara först med att själva göra mot dem.*

Så när USA hamnar i en historisk situation där det kan frestas fylla rollen som det ”goda Sovjetunionen” så är det två huvudkrafter som gör landet benäget att tacka ja. Dels själva maktspelets egen logik och dels att denna logik kan göras otydlig av den tendens till fundamentalistiskt kristen självöverskattning av den egna godheten som landet lider av. Som jag ser det är de maktstrategiska planer som Cheney och hans grupp formulerade under gamle Bush tid inget annat än ett i sekulariserat maktanalytiskt språk klart uttryckt ja som svar på frågan om inte USA bör spela rollen av det ”goda Sovjetunionen”, dvs. att efter segern över ”ondskans imperium” kröna sig själv till ”godhetens imperium”. Och därmed inta en position där det anses vara förenligt med bilden av egen godhet att bevara och befästa den egna upphöjda positionen genom att följa handlingsmaximen *allt det som ni befarar att andra skall göra mot er, skall ni vara först med att själva göra mot dem.*

Men oavsett detta kom det stora bakslaget. 1992 var ju också ett valår. Och Bush kunde inte slå politiskt mynt på hemmaplan av sin seger i Gulfkriget. Bill Clinton segrade och han avvecklade i tysthet den oförblommerat unilaterala (och dolt apokalyptiska) linje som Cheney, Powell och Wolfowitz utvecklat.

Clinton valde i stället en långt mera samarbetsinriktad hållning. Han försökte alltså värna och stärka USA:s maktposition och intressen genom ekonomiskt samarbete (kanske det också kan kallas ekonomisk diplomati), multilaterala och helst av USA dominerade institutioner (t.ex. WTO, IMF och Världsbanken), utvidgad internationell frihandel och stärkta band med allierade makter för att möjliggöra kollektivt agerande som t.ex. i det sönderfallande Jugoslavien.

Men efter åtta år under Clinton blev det så comeback för gamle George Bush järgång av unilateralistiska maktstrategier. Dick Cheney upphöjdes till vicepresident, Colin Powell blev utrikesminister och Paul Wolfowitz fick en hög position i Pentagon, och var därmed underställd Donald Rumsfeld. Och pappas pojke Georg Walker Bush satt nu i presidentstolen.

Till en början verkade unge Bush lite förstrött intresserad av utrikespolitik. Han företedde t.o.m. lätt isolationistiska tendenser med unilateralistiska stråk t.ex. när han ensidigt sa upp ABM-avtalet med Ryssland och vägrade ratificera överenskommelsen om förbud mot kärnvapenprov samt gjorde så hårt motstånd mot den Internationella brottsmålsdomstolen att han verkade stå för uppfattningen att amerikanska krigsförbrytelser definitionsmässigt inte bör räknas som sådana.

Men så kom 11 september. Muslimska terrorister hade då den utomordentliga fräckheten att slå till i hjärtat av New York. Ett vedervärdigt dåd, men samtidigt som jag redan har påtalat en inbjudan till en apokalyptiskt definierad hatspiral. En inbjudan som omedelbart accepterades, och fram trädde godhetens imperium med buller och bång. Nu var det inte fråga om någon ömklig Clintonsk samarbetsvelighet längre. Utan nu öppnade sig den historiska möjligheten för USA att ikläda sig sitt storslagna och av Gud utstakade ansvar att enligt det kring 1992 framtänkta maktstrategiska konceptet forma världen efter sina egna intressen och planer.

Nu stod godheten mot ondskan igen. Den som inte är med oss är emot oss löd maningen. Uppdraget i kriget mot terrorismen är alltså att utrota ondskan. En uppgift endast värdig ”godhetens imperium”. Och en uppgift som om den kröns med framgång förväntas av de fundamentalistiska kristna kulminera i den apokalyptiska världsbrand som leder till Kristi magnifika återkomst. En återkomst som kommer att få till följd att Guds hus helas i den meningen att Kristi andra framträdande kommer att accepteras av världens judar och ge hedningarna och andra mera öppet antikristlierade människor en sista chans att omfatta den enda rätta tron.

Det är i dessa föreställningar som de dolda motiven och den dolda dagordningen i Irakkrisen kan sökas. Det verkar kanske långsökt för alla som är vana att tänka i sekulariserade termer. Men som jag ser det är det denna grandiosa illusion om USA:s historiska och gudomligt sanktionerade roll som ger den bakgrund som skapar helhet och konsekvens i det annars motsägelsefulla amerikanska agerandet.

Krigsskeptikernas tro att USA bara är ett uttryck för en med girighet tryfferad maktcynisk strävan efter världsherravälde, nödtorftigt draperad i retorik om frihet och demokrati, är otillräcklig. Grundbulten i USA:s hållning är i själva verket en säregen legering av maktcynism och en mer eller mindre diffust medveten längtan efter den stora kristna apokalypsen.

Och detta innebär vidare att de argument som anförs för att krig är nödvändigt inte är argument av en halt som leder till en logiskt tvingande slutsats att krig faktiskt är det korrekta sättet att hantera situationen. Argumenten som anförs är

inte hållbara argument i denna strikta logiska mening, utan de bör i stället betraktas som för den redan krigsvänlige övertygande tecken på att den egna krigsvänliga och förutfattade hållningen är korrekt.

Men alldeles bortsett från att argumentationen för ett Irakkrig är en frukt av en intellektuell analys som är fjättrad av en förutfattad mening om att ett dylikt krig är vad världen behöver, så är det centrala i det jag försöker få fram att det amerikanska förhållningssättet till Irakkonflikten har sin djupaste förankring i kristet apokalyptiska idéer. Det är ur dessa idéer som den heta övertygelsen kommer att det som stundar inte är en vanlig liten regional konflikt om olja eller något annat jämförelsevis futtigt och världsligt. Utan att det hela handlar om en kamp mellan godheten och ondskan.

Efter en lång tid av sekulariserat tänkande har vi i vår moderna västerländska värld vant oss vid att tänka grunda tankar när det gäller den historiska processen. Där kan ju tanken om det kristna apokalyptiska perspektivets handlingsföreskrivande makt i sammanhanget verka främmande. När det gäller historien tänker vi på myllret av konkreta händelser och ser inte djupare mönster och cykler utan projicerar vår av vetenskapen till ett faktum upphöjda tro på att kosmos har uppkommit av en slump även på historien. Ja vi projicerar ju även denna tro på våra enskilda liv, som följaktligen framstår som slumpmässiga och ytterst sett meningslösa för alla dem som inte vågar göra revolt mot tidens modeåsikter och pejla in djupare skikt av den egna existensen. De skikt där man kan kontakta en meningsbärande livsström eller ett ödesflöde som inte bara kan skänka en absolut grund för och en kontinuitet och inriktning i livet utan också en mening med livet bortom önskemål, förhoppningar och ambitioner.

Historiefilosofin är det ämne där man försöker frilägga motsvarande djupdimensioner av den historiska processen. Detta är naturligtvis mycket svårt, och lätt att betrakta som ett uttryck för ovetenskapliga spekulationer. Men alla som ägnar frågan mer än ytlig eftertanke förstår att det som bestämmer hur vi människor agerar är vilka bilder och visioner av det eftersträvansvärda som vi medvetet eller omedvetet förklarar oss lojala mot. Vi människor betraktar oss kanske som högst individuella, men de allra flesta följer bara lydigt med i de tanke- och känslöströmmar som är dominerande i en eller annan historisk epok.

Dessa epokbestämmande bilder och visioner av det eftersträvansvärda försöker historiefilosofin fånga upp och artikulera, och dessutom försöker den studera deras levnadslöpp som dominerande föreställningar. Mycket inom historiefilosofin kretsar kring den enkla insikten att allt som har en början också har ett slut. Tider kommer och tider går. Epoker, kulturer och civilisationer uppkommer, når sin höjdpunkt, drabbas av problem och ebbar slutligen ut eller går under med dunder och brak.

Debatten om frågor av detta slag är inte särskilt framträdande eller djupgående i vår tid. Postmodernismen är väl det mest allmänt kända men teoretiskt mest svårtillgängliga försöket att i någon mån komma i beröring med djupare dimensioner av vad som styr människors tänkande, kännande och agerande. Annars begränsar sig debatten till att Samuel Huntington, mannen bakom tesen om kommande civilisationskrig, får en och annan gliring och att en del på senare

tid börjat undra om inte USA kan anses likna Romarriket när det började bli på dekis.

För egen del har jag i huvudsak berört dessa s.k. historiefilosofiska frågor i mina två första böcker (*Vision eller vanmakt* och *I elfte timmen*). Och jag kan utan vidare säga att under alla de c:a 30 år som jag har varit allvarligt intresserad av den här typen av frågor har jag aldrig tidigare upplevt en så dramatisk och intressant tid som den som inleddes med terrordåden i New York. För mig står det i öppen dag att mänskligheten är på väg att välja vilket historiefilosofiskt mönster som kommer att präglade den pågående globala civilisationskrisen.

Detta val är ytterst dramatiskt. Och jag skall som avslutning av detta nyhetsbrev skissera några alternativ som finns.

Först har vi det apokalyptiska scenariot. Detta ligger långt framme för närvarande. George Bush och hans rådgivare är som jag försökt visa utan tvekan mycket mottagliga för den kristna apokalyptikens lockelser. De av muslimska apokalyptiker uttänkta och utförda terrordåden i New York träffade den amerikanska ledningen i dess apokalyptiska veka liv, och stimulerade dessutom ytterligare alla judiska apokalyptiker att i den överhettade kampen mot terrorismen skåda förningar av den kommande Messias.

Uppmarschen till det stora slaget pågår. Irak är den konkreta fokuspunkten. Nu skall det avgöras. Och på spel står den amerikanska drömmen om världsherravälde för sin egenmäktigt definierade syn på hur framtiden skall skapas. Motståndarna skall krossas och de som inte sällar sig till motståndarna skall skrämmas till underkastelse.

Detta scenario är djupt obehagligt. På grund av den arabiska sidans ekonomiska och politiska svaghet är det i och för sig svårt att föreställa sig något annat än att konfrontationen leder till en seger för den kristna och judiska sidan i konflikten. Men detta har likväl goda möjligheter att bli en s.k. pyrrhusseger. Att det hela bara kommer att visa sig vara en förpostfäktning inför ett möjligt religionskrig.

Detta scenario har intressanta beröringspunkter med Oswald Spenglers tänkande. (Spengler är en av 1900-talets främsta historiefilosofier). Och för att dessa beröringspunkter skall framgå någorlunda tydligt måste jag kort redogöra för några av Spenglers uppfattningar. Enligt hans analys av den västerländska kulturen – som han kallar den Faustiska kulturen – är vi ungefär sedan 1800-talet inne i dess sönderfallsfas, den s.k. civilisationsfasen. Denna fas indelas i tre perioder och den första löper från år 1800 till ungefär år 2000. Enligt Spengler innebär denna period ett eländigt skådespel av degeneration och förfall. Stadens, intellektets och pengarnas dominans drivs till sitt absoluta maximum.

Särskilt stadens utveckling är signifikativ ty den rymmer alla civilisationens särdrag, och Spengler ser hur allt större och omänskligare städer utvecklas: ”Världstäderna i den västeuropeisk-amerikanska civilisationen har ännu ingalunda nått kulmen av sin utveckling. Jag ser framför mig – långt efter år 2000 – städer med tio till tjugo miljoner människor, utbredda över vidsträckta områden, med byggnader som får nutidens största att verka små och med system

för samfärdsel som nu skulle förefalla oss vansinniga.” (Oswald Spengler, *Västerlandets undergång – II*, Atlantis, Stockholm, 1997, sid. 95. Den tyska originalupplagan tryckt 1922)

Politiskt innebär denna storstadscivilisation partipolitisk demokrati. Spengler förutser att denna kommer att urarta till en penningstyrd åsiktsmanipulation som gör att partiprogrammen kommer att mista sin dragningskraft. Men Spengler ser inte bara partiväsendets och demokratins sammanbrott utan han menar också att ideologierna kommer att dö. Denna väldiga kulturella desintegrationsprocess kommer naturligtvis inte att ske stilla och fridfullt utan Spengler förutser omfattande krig förankrade i nationella och ideologiska motsättningar.

Så småningom förmodar Spengler att människorna kommer att tröttna på att slåss för sina intellektuella ideal. Massorna blir helt desillusionerade genom sin futila ideologiska kamp och marken är därmed förberedd för det Spengler kallar caesarism. Den starke mannen träder fram, och han fokuserar i sin person något av de upphöjda ideal som en gång rådde i kulturens begynnelse. Något som Spengler understryker genom att säga att ”caesarismen växer fram på demokratins mark, men dess rötter går djupt ner i blodets och traditionens underströmmar.” (Ibid. sid. 438)

Och det är på den här punkten som Spenglers analyser enligt min mening börjar bli relevanta för tolkningen av Irakkrisen. Det krig som vi står inför motiveras ju ytligt sett med försvar av vår livsstil, men på ett djupare plan motiveras kriget med kristna apokalyptiska föreställningar, som förvisso har sina rötter i traditionens underströmmar. De krig som i vår historia tydligast motiverats med apokalyptiska tankeformer är förstas korstågen. Och att vi nu står inför ett krig där en säregen legering av rå maktpolitik med tillhörande ekonomiska överväganden och högstämda funderingar om godhetens seger över ondskan kryddade med halvt om halvt outtalade förhoppningar om att godhetens triumf skall bekräftas av den återkommande Kristus är som jag förstår Spenglers analysmönster ett starkt tecken på att vi befinner oss i övergångsfasen mellan den degenererade demokratin och caesarismen.

Spengler använder ett mycket intressant begrepp i sammanhanget, nämligen den andra religiositeten. Han menar att övergången mellan den första civilisationsperioden och den andra, caesarismens period, motsvaras av att massornas desperata sysslande med planlöst och ytligt andligt sökande (ungefär enligt intellektuella schablonföreställningar om vad begreppet new age står för) övergår just till den andra religiositeten.

Och han säger: ”överallt är det enbart en lek med myter, som man inte tror på, och en dragnings till kulter som man tror skall fylla de inre tomrummen. Den reella tron gäller fortfarande atomer och siffror (man frestas tillägga gener), men den kräver ett bildat hokusfokus för att uthärdas i längden. Materialismen är grund och ärlig, den religiösa leken är grund och oärlig; men att den över huvud är möjlig pekar redan fram emot ett nytt och äkta sökande.” (Ibid. sid. 289)

Och det är detta äkta sökande som ger upphov till den andra religiositeten, dvs. en återgång till trosformer som var starka i kulturens tidiga faser. Men denna

religiositet har ingalunda den kraft den en gång hade utan dess roll blir i stället att skapa ett slags uppgiven fromhet hos massorna medan ett bedrövligt skådespel av kulturellt sönderfall pågår åstadkommet genom olika krigsherrars härjningar. Spengler påpekar visserligen att någon av dessa enskilda maktsträvare kan skapa ett imperium som under en kortare tid kan upprätta en världsfred förankrad i den andra religiositeten. Men slutet är obönhörligt. Alla rester av en högre kultur kommer att utplånas, ofta genom yngre och vitalare folkgruppers försorg. ”Den tidlösa byn, den ’evige’ bonden framträder ... Man lever från dag till dag med små och sparsamma glädjämnen, och man uthärdar.” (Ibid. sid. 412)

Nu menar inte jag att Spengler kan upphöjas till något sanningsvittne om vilken framtid vi kan vara på väg att skapa åt oss själva. Men hans sätt att tänka visar på ett möjligt historiefilosofiskt utvecklingsmönster som kan komma att katalyseras av den situation vi för närvarande är mitt uppe i. Hans tänkande bygger i grunden på föreställningen om kulturer som genomlöpande nästintill organismliknande utvecklingsfaser och hans analyser bygger därför på djärva jämförelser med andra kulturers uppgång och fall. Men jag finner det intressant för att inte säga bestickande att han så tidigt såg många tydliga tendenser i tiden, och att han faktiskt också rätt väl fångat den moderna utvecklingen på det livsåskådningsmässiga planet, och därför sett hur denna kan komma att bli ett stöd för eller en tolerans av framväxten av caesarism, som väl med andra begrepp skulle kunna kallas ett styrelseskick där en stark man utövar sin personliga makt bakom mer eller mindre lättgenomskådade och legitimitetsskapande fasader av penningmanipulerade mediala och skendemokratiska piruetter.

Det jag för egen del finner oacceptabelt i Spenglers historiefilosofiska perspektiv är dess obönhörlighet och pessimism, och därmed det ringa utrymme det ger för människans fria vilja och förmåga till nyskapande i svåra kriser. Den bristen lider dock inte en annan av 1900-talets stora historiefilosofier Arnold Toynbee av. Hans teoretiska modell för hur civilisationer bryter samman fäster stor vikt vid den mänskliga kreativiteten. Och jag skall nu mycket kort redogöra för denna teori, som målar upp konturerna av ett annat möjligt val av historiefilosofiskt utvecklingsmönster i den dramatiska nusetituationen.

Toynbee menar att varje civilisations uppkomst har sin grund i en kreativt hanterad utmaning som en eller annan folkgrupp blivit ställd inför. Och han menar vidare att civilisationen ifråga kommer att fortsätta sin levnadsbana så länge den har en kreativ minoritet som dels är förmögen att gensvara på de fortsatta utmaningar som civilisationen möter och dels förmår gestalta sina kreativa gensvar på ett sådant sätt att de inspirerar massorna att följa i den kreativa minoritetens fotspår.

En civilisation fortsätter alltså att utvecklas och vara levande och vital så länge den har en fungerande kreativ minoritet och massorna känner inspiration inför uppgiften att följa denna minoritet (en process som Toynbee kallar mimesiprocessen). Denna process slaggas dock igen av olika anledningar. Så kan t.ex. den kreativa minoriteten mista sin förmåga eller så överlever institutioner

uppbyggda för att hantera en viss utmaning sig själva och blir ett hinder för civilisationens fortsatta utveckling.

Men oavsett orsakerna så händer i princip följande när en civilisations utveckling går i stå. Massornas intresse för att inspirerat följa ledarna avtar och den kreativa minoriteten utvecklas till en dominerande minoritet som i stället för att ha sin position i kraft av sin kreativitet försöker bibehålla den med hjälp av ett institutionellt tvångsmaskineri.

De massor som är underställda detta tvångsmaskineri alieneras dock allt mer från sina ledare och kommer att utgöra det Toynbee kallar ett internt proletariat. Men inte nog med detta, civilisationen ifråga lyckas också alienera sina grannfolk så att dessa inte längre är fyllda av beundran och respekt utan i stället bildar ett externt proletariat som på sikt kommer att utvecklas till ett dödligt militärt hot.

I denna situation samlar sig stundom den dominerande minoriteten tillräckligt för att bilda en s.k. universell stat, dvs. ett imperium av Romarrikets typ som med ekonomisk och militär övermakt i förhållande till det externa proletariatet skapar fred på sina egna villkor och också håller det interna proletariatet under kontroll.

Men den universella staten är ingen lösning i sig på det grundläggande problemet i civilisationen ifråga, som ju gäller den dominerande minoritetens oförmåga till kreativa gensvar på utmaningar. En och samma utmaning återkommer gång på gång och gensvaret uteblir eller är otillräckligt. Och det säger sig självt att denna kreativa impotens leder till ökade sociala och politiska motsättningar. Så småningom blir t.o.m. den universella statens existens hotad.

Och hotet kommer förstas dels från det externa proletariatet, dvs. olika folk och länder som har ett ambivalent förhållningssätt till den universella staten. Detta externa proletariat vill till en början inkluderas i den universella staten eller åtminstone få del av rikedom och kultur, men det finns också avund, konkurrens och en önskan om att hela staten eller imperiet skall störta samman och bli erövringsbart. Parallellt med detta externa proletariat utvecklas som jag redan nämnt ett internt proletariat som egentligen står utanför och djupt tvivlar på sitt rikets värde och storhet. Den universella statens interna proletariat lever i något som kan kallas inre exil.

Så småningom går så den universella staten under av trycket från det externa och interna proletariatet. Det externa utdelar den militära nådstöten och det interna blir bärare av ett under den inre exilen utvecklat nytt myt- och symbolsystem som kan läggas till grund för en ny civilisation.

Det här historiefilosofiska mönstret kan också lätt tillämpas på nuet. Den universella staten är kanske inte formellt konstituerad men ett USA med ett genom våld genomfört *Pax americana* med EU som en maktmässigt underordnad men ekonomiskt välintegrerad partner och påhejare skulle duga gott. Och att nuvarande konfliktfokus Irak kan tillsammans med övriga arabvärlden räknas till kategorin det externa proletariatet torde vara uppenbart. Denna begreppskategori rymmer dock flera andra icke-västerländska kultursfärer som med olika grad av intensitet och ambivalens och med skiftande framgång

försöker bli delaktiga av den universella statens utvecklingsmönster och framgångar. Och hur dessas (t.ex. Kinas) förhållande till den USA-centrerade universella staten kan komma att utvecklas är en nog så viktig och intressant framtidsfråga. Lika uppenbart är att den universella staten inom sig har grupper som är djupt kritiska mot det den står för, men som samtidigt är maktlösa utom i det avseendet att de kan använda sin skapande kraft till att försöka formulera och vinna gehör för alternativa utvecklingsvisioner till den som den universella staten följer.

Det från mitt perspektiv intressanta med Toynbees syn på vilket mönster en civilisations sammanbrott följer är som jag redan nämnt att han inte hyser Spenglers dystra övertygelse om att undergången är oundviklig. Toynbees tänkande är helt inriktat på människans kreativa möjligheter att gensvara på svåra problem och utmaningar. Och även om en civilisations sammanbrott skulle visa sig vara oundvikligt så kan detta sammanbrott i sig utgöra den utmaning som väcker ett gensvar med den kraft som krävs för att en ny civilisation skall kunna börja spira.

Nu kan man ju tycka att de historiefilosofiska mönster som jag skisserat inte tillför någon vägledning när det gäller själva ställningstagandet till Irakfrågan. Att jag genom att dra upp dem fört upp frågan på ett alldeles för abstrakt plan.

Men så är enligt min mening inte fallet. En viktig orsak till att jag vill dra fram lite historiefilosofiska perspektiv har att göra med det faktum att jag anser att såväl krigsglada som krigsskeptiker borde ha intresse av att reflektera över den möjliga existensen av historiska utvecklingsmönster som vi människor kan vara i färd med att förverkliga så att säga i blindo. Som jag ser det är den historiefilosofiska omedvetenheten så djup att beslutsfattare och deras påhejare i olika opinioner lider av inte bara en så grov historisk närsynthet att det överhuvudtaget inte faller dem in att reflektera över att beslut i nuet kan vara näst intill helt avgörande för i vilka banor den framtida utvecklingen kommer att gå, utan de saknar också reflekterad medvetenhet om vilken historiefilosofi de själva är tillskyndare av.

De fattar alltså sina beslut utan att ha ägnat en tanke åt att de därigenom försöker binda upp framtiden för ett visst historiefilosofiskt utvecklingsmönster som de mycket väl kan vara omedvetna om. Att de bara följer en ryggmärgskänsla av att ha rätt och att de ikläder denna känsla dagens politiskt korrekta retorik. Men att framtiden mycket snart kan komma att avslöja att det som i beslutsögonblicket verkade framsynt och klokt i själva verket var synnerligen kortsynt och omdömeslöst.

I dessa i historiefilosofiska frågor djupt okunniga tider vill jag alltså säga att frågan inte är om vi alls behöver en historiefilosofisk insikt och medvetenhet för att kunna hantera nuets stora frågor, utan frågan är hur den historiefilosofi ser ut som vi i praktiken följer (även om vi skulle som en eftergift till den moderna tidens schablontänkande hävda att vi är helt befriade från historiefilosofiska föreställningar) och om den har den halt som krävs för att det inte skall vara uteslutet på förhand att vi kan gensvara konstruktivt på tidens utmaningar och kriser.

Även om detta redan väl omfattande nyhetsbrev knappast är den rätta platsen för en redovisning av mina egna historiefilosofiska ståndpunkter vill jag ändå som bakgrund för de slutsatser jag strax ämnar dra rörande min hållning i Irakfrågan skissa en någorlunda enkel och sammanfattande bild av min uppfattning. Jag har genom mina historiefilosofiska studier och reflektioner kommit till slutsatsen att vi sedan inbrytandet av den moderna epoken är inne i en djupgående civilisationskris som har att göra med kollapsen av befintliga civilisationsbärande visioner under trycket av det sekulariserade och vetenskapliga moderna tänkandet. Denna civilisationskris kan inte förmodas bli konstruktivt hanterad förrän vi har lyckats formulera en ny civilisationsbärande vision med global räckvidd och kraft som ersättning för de mera lokala visioner vars vrakspillror för närvarande skänker förvirrad, motsägelsefull och uppenbart konfliktgenererande vägledning för vårt konkreta agerande.

Sammanvävd med den överordnade globala civilisationskrisen menar jag att det också pågår en kris som rör begränsningarna i den ekonomiskt-politiska utvecklingsvision som vi varit hängivna tillskyndare av under hela den moderna epoken, men som företer allt fler tecken på att förlora sin förmåga att skänka klok vägledning för byggandet av en dräglig framtid för oss människor.

Med andra ord: Våra vägledande visioner har kollapsat. Vi döljer detta för oss själva bakom vältaligt och politiskt korrekt struntprat om framsteg och om hur vi med vetenskapens hjälp skall skapa en lysande framtid, och vägleda av vrakspillror av våra uttjänta visioner trasslar vi in oss i allt svårhanterligare kriser och problem. Samtidigt tror jag i Toynbees anda att dessa våra kriser och problem ingalunda behöver betyda att vi står inför ett civilisationssammanbrott av Inkarikes- eller Romarrikesdimensioner utan att vi i stället har möjlighet att utnyttja spänningen i situationen till skapandet och formulerandet av en ny global civilisationsbärande vision med möjlighet att vägleda oss i en ny etapp i mänsklighetens lysande kultur- och civilisationsskapande odysseé.

Och dessutom anser jag att detta visionära nyskapande inte är en idealistisk fantasi utan något som ligger inom räckhåll för oss nu om vi skulle våga sluta överskatta vår egen inskränkthet, rädsla och ondska. Vi har makt att skapa en lysande framtid om vi bara vågar tro att så är fallet.

Denna min hållning är slutligen helt avgörande för min syn på Irakkrisen. Jag har till leda lyssnat på retoriska utläggningar av krigsförespråkare som anser att Saddam Hussain är vår tids Hitler. Georg Bush spelar ju i så fall Franklin D. Roosevelts roll och Tony Blair försöker symboliskt fylla Winston Churchills kostym. Att använda denna analogi är helt omotiverat. Det är inte bara så att Bush och Blair är plågsamt korta i rocken jämfört med sina historiska förebilder utan jämfört med Adolf Hitler är Saddam Hussain en sekunda diktator som det finns tretton på dussinet, och han skulle ha väckt obetydligt intresse om han inte verkat i Mellanöstern.

Hitler startade ju dessutom vad som skulle kunna beskrivas som ett inbördeskrig i den västerländska civilisationen och vad man än kan beskylla Saddam Hussain för så är det definitionsmässigt uteslutet att han skulle kunna bli en part i ett

västerländskt inbördeskrig. Därutöver verkade Hitler i en för tiden högmodern stat och kunde efter sitt maktövertagande använda hela sitt välutbildade folk och landets välutvecklade produktionsapparat för sina vämjeliga syften. Detta gav honom i princip en position som innebar att han skulle ha kunnat förvalta en triumf i kriget till att bygga ett välorganiserat nazistiskt imperium. Inget tyder på att Saddam Hussain är så verklighetsfrämmande att han hyser motsvarande planer.

Att som i synnerhet Tony Blair ta till brösttoner och hävda att vi i analogi till hur vi borde ha hanterat Hitler måste slå till nu mot Saddam, för att det inte skall bli oändligt mycket värre sedan, fyller därför ingen annan funktion än att stärka rädslans makt över människorna. Jag delar förstås Tony Blairs och andra krigsförespråkares uppfattning att vi underskattade Hitlers ondska, men det är inget skäl för att överskatta Saddams. Både underskattandet och överskattandet av ondskan stärker dess makt.

Detta betyder emellertid inte att jag tycker att Saddam borde få sitta i orubbat bo. Jag skulle inte ha sörjt om han hade förlorat makten redan i samband med Kuwaitkriget. Jag är inte heller dogmatisk pacifist. Så länge företrädare för ondskan inte drar sig för att använda vapen kan ju inte godhetens företrädare helt avsvära sig vapen användning som en sista möjlighet. Så när situationen ser ut som den gör när det gäller Irak, dvs. är svårt tillspetsad efter decennier av oklok Mellanösternpolitik, är den bästa utvägen enligt min mening att med en kombination av militära påtryckningar och hot och en intensifierad inspektion se till att avrusta Irak när det gäller massförstörelsevapen.

Men denna avrustningspolitik måste samtidigt knytas till en trovärdig och omedelbar, och jag upprepar omedelbar, förändring av världssamfundets Mellanösternpolitik. Palestinakonflikten måste skyndsamt få en lösning som accepteras som rimlig av båda parter. Detta är kärnfrågan i sammanhanget, och det är en sorg att ingen västerländsk ledare av betydelse vågar ta upp denna fråga.

Att ha Palestinakonflikten som ett varigt sår är en garanti för att avväpningen av Saddam Hussain, oavsett om den kommer att gå fredligt eller krigiskt till, på sin höjd kommer att ge en viss respit. Och den olösta Palestinakonflikten är förstås också den verksammaste orsaken till att den muslimska terrorismen kan anses vara och framställas som ett så stort hot som för närvarande.

Pressa alltså gärna Saddam Hussain hårt, och erbjud honom hellre asyl än starta krig. Allt till fromma för en avrustning när det gäller massförstörelsevapen. Men sluta också omedelbart att hyckla om orsakerna till den nuvarande krisen. Vem tror på allvar – och mellan skål och vägg – att vi skulle befinna oss i den nuvarande situationen om Palestinakonflikten vore löst på ett sätt som båda parter accepterade som rimligt?

Med detta tydligt sagt vill jag också säga att det som oroar mig mest både i den nuvarande situationen och för fortsättningen av detta krig mot terrorismen är att aktörerna verkar beredda att spela sina roller i ett apokalyptiskt tänkt skådespel. Trots alla aktörers anspråk (oavsett om de är muslimer, judar eller kristna) att

detta skådespel är en Guds gåva till de rätttroga är det i själva verket ett skådespel som kommer att visa sig uteslutande glädja hin håle. Och det är också därför som jag har tagit upp Spenglers dystra analyser och pekat på möjligheten att ett tillräckligt oklokt hanterande av Irakkrisen och det fortsatta kriget mot terrorismen kan vara ett sätt för mänskligheten att göra Spengler till en stor siare.

Jag säger dock inte detta för att jag vill väcka rädsla utan för att jag vill med all önskvärd tydlighet få fram att vi står inför ett val. Och min korta redogörelse för Toynbees och mina egna historiefilosofiska funderingar måste förstås i detta sammanhang. Det val vi står inför har många dimensioner som jag inte anser mig ha möjlighet att utreda nu, men ett viktigt memento för alla mer eller mindre medvetet apokalyptdrogade krigsförespråkare är att vägen till godhetens triumf inte går via en seger över andras ondska utan via en seger över egen ondska. Ju fler vi är som förstår detta desto färre kan då fås att i tanke, känsla och handling stödja jakten på den yttre fienden.

Och det som gör att jag ser hoppfullt på mänsklighetens framtid är min djupa övertygelse att illusionen om att godhetens triumf kräver seger över andras ondska är så försvagad att det bara är tron att den fortfarande är stark som ger den dess kvarvarande makt.

Därför avslutar jag med en maning till mig själv och alla mina läsare att vi aldrig, vad som än händer, måtte svikta i vår tro på möjligheten att i stort och smått finna goda gemensamma lösningar på våra gemensamma problem.

II. "cc: fredag" – ett corporate citizenshipevenemang

Nedan följer stora delar av en inbjudan till ett corporate citizenshipevenemang där jag har uppgiften att försöka väcka tankar. Inbjudare är Hans Hassle och Magnus Hjelmare på Corporate Citizenship AB®

Att ha en trevlig fredag eftermiddag. Att reflektera. Att vara tillåten att inte ha alla svar. Föredrag, öl och vin (till självkostnadspris), något att äta (bjuder vi på), möjligheter till nya kontakter. Förhoppningsvis surrigt, intressant och avspänt. Näst sista eller sista fredagen varje månad fr.o.m. 28 februari. Ny föredragshållare varje månad. Skicka gärna vår inbjudan vidare i ditt eget nätverk.

Dag: Fredag 28 februari 2003

Tid: Kl 14.30 - 16.30

Tankeväckare 28 februari, författaren Karl-Erik Edris: "*Visst fixar vi det här?!*"

Plats: Puben, Corporate Citizenship AB, Gjörwellsgatan 22 (vid DN-huset), Stockholm. Plan 3.

Kostnad: Ingen.

Anmälan: Ja, gärna. Det underlättar vid ankomsten. Svara bara på detta brev.

Inbjudna: Representanter för företag och NGO:s (frivilligorganisationer), konsulter, utbildare, tänkare, opinionsbildare, engagerade, intresserade.

Varmt välkommen!

cc: fredag?

"Kan inte ni se till att jag kan få träffa andra som håller på med det här och prata med dem om hur de gör..?". Frågan kom från en frustrerad CSR-ansvarig på ett större företag som tycker sig utsatt för alla möjliga konsulter inom området som har svar på nästan vad som helst.

"Förstår du mer och mer eller mindre och mindre?". Frågan kom från en mycket duktig, men just då osäker kollega som precis som Hans suttit och lyssnat till ännu ett bra föredrag inom vårt verksamhetsområde.

"Du verkar ju tro att allt vi människor är konsumenter och arbetskraft. Vi är medborgare också, har du glömt det..?!" Frågan kom från en upprörd student vid Luleå Universitet, efter ett föredrag Hans hållit.

Området corporate citizenship sväller i alla riktningar och berör snart sagt alla. En bransch formas så sakteliga och många nya aktörer gör entré, från olika håll. Teologer, forskare och filosofer blandas med finansiella rådgivare, PR-byråer och managementkonsulter. Och många andra. Det är roligt att det händer så mycket, samtidigt som man kan ana att etableringen leder till ett *etablissemang* som kanske attraherar oss mer att tillhöra än själva *grunden i frågorna* och ibland skapar pretentiösa, förenklade och ytliga diskussioner. Självklart finns också en risk att kvaliteten tillfälligt urvattnas. "Det ringer minst fem etikonsulter om dagen just nu!", som en av våra kundkontakter uttryckte sig till Magnus häromdagen.

För vad är det *egentligen vi pratar om*? Är det "Att rädda världen" eller handlar det bara om "en marknadsanpassning av företagets strategier"? Är det yttre hot och möjligheter som ligger bakom vårt engagemang eller är det våra egna värderingar? Och riskerar de senare i sådana fall att grumla sikten för vad som är rimligt och riktigt ur ett samhälls- och företagsperspektiv? Eller är det en sammanblandning av allt detta och är det i sin tur själva anledningen till att många inte hittar fram och känner förvirring?

Vi har inte tänkt svara på en enda av dessa frågor. Däremot har vi som förhoppning att ge dem utrymme eftersom vi tror att det är av stor vikt att vi som arbetar med olika delar av svaren *reflekterar* över hur många, hur svåra och hur stora frågorna är.

Dessutom brukar vi själva vara *ganska glada på fredag eftermiddag* och det vet vi att många andra också är. Att vi då skulle sitta ensamma och hänga i vår pub vore ju synd, så det är vår andra anledning till denna inbjudan. Att vi ska bli *fler i puben* alltså.

Fredagen den 28 februari disponerar författaren Karl-Erik Edris de två timmar puben är öppen. Han pratar en stund med rubriken "*Visst fixar vi det här?!". Vi misstänker att miljö och stämning blir lite "surrig" så förhoppningsvis lägger vi oss i en del.*

Vi önskar dig varmt välkommen fredagen den 28 februari!

hans.hassle@corporatecitizenship.se, magnus.hjelmare@corporatecitizenship.se

cell: +46(0)709179400 / 01

fax: +46(0)709183600

www.corporatecitizenship.se

Corporate Citizenship Methods & Tools®

Box 34044, 100 26 Stockholm

Visiting address #1: World Trade Center Club, WTC Stockholm,

Klarabergsviadukten 70

Visiting address #2: Gjörwellsgatan 22, Stockholm

Ph: +468 695 60 00